

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ У МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ ВИМІРІ

Власова Н.Ф.

Класичний приватний університет

Соціологічна концепція сфери фізичної культури і спорту виходячи з рівнів соціологічного знання має тріадну структуру. На мікрорівні – це сукупність функціональних зв'язків між окремими особами, об'єднаними усвідомленням необхідності свого фізичного і духовного перетворення за допомогою фізичних вправ на основі розуміння і оцінки їх властивостей в справі задоволення біологічних і соціальних потреб. На мезорівні – як сукупність соціальних спільностей, що спеціально організуються для цілеспрямованого об'єднання осіб і соціальних груп її мікроструктури з метою забезпечення усіх видів потреб особи і суспільства у фізичному і духовному вдосконаленні за допомогою фізичних вправ. Ці соціальні спільності можна представити у формі середніх соціальних груп і пов'язаних з ними спеціальних організацій і установ. Середні соціальні групи і форми їх організації слід розглядати як соціальні інститути фізичної культури і спорту. На макрорівні – як сукупність підсистем: загальнорозвиваючої (базової), оздоровчої, виробничої, військово-прикладної, змагальної (спортивна), матеріально-фінансової, наукової (науково-методичної), медичної, рекреативно-видовищної.

Ключові слова: культура, фізична культура, спорт, сфера фізичної культури і спорту.

Трансформації, що відбуваються в українському соціумі, в ХХІ ст. виявили необхідність наукового осмислення проблеми сфери фізичної культури і спорту в нових життєвих реаліях які, на жаль, мали не лише позитивні наслідки. Особливе занепокоєння викликає погіршуюче фізичне здоров'я населення України, високий рівень смертності серед осіб працездатного віку, зростання захворюваності, постаріння населення. При збереженні демографічних тенденцій, що склалися, відтворення населення може скоротитися до критичного рівня, за яким починається етнічна деградація. В зв'язку з цим назріла необхідність перегляду ролі і місця сфери фізичної культури і спорту як об'єкту соціальної сфери, враховуючи роль цієї сфери в рішенні проблем підвищення готовності до професійної діяльності і забезпечення суб'єктивного відчуття соціального благополуччя. В цілому проблемна ситуація у функціонуванні фізичної культури і спорту як соціальної сфери характеризується реальним протиріччям в її трактуванні.

Суперечність в трактуванні сфери фізичної культури і спорту обумовлено, з одного боку, тим, що це питання було поставлено на порядок денний лише в останні декілька років, з іншої – внаслідок недостатнього розуміння необхідності вирішення цього питання. В той же час від вирішення цього протиріччя багато в чому залежать як добробут і соціальне благополуччя населення, так і збереження генофонду нації, і відповідність сучасним вимогам соціуму підрастаючого покоління, що входить в життя.

Сказане визначає актуальність і сутнісні характеристики зробленого нами дослідження. У плані розуміння суті даної теми слід зазначити достатній рівень опрацювання загальних проблем структури суспільства і соціальних процесів, суті соціальної політики, на які можна і треба спиратися в дослідженнях подібного плану. До таких в першу чергу слід віднести роботи М. Вебера, Е. Дюркгейма, Р. Мертона, Т. Парсонса, Дж. Роулза, Д. Смита, П. Сорокіна, Й. Хабермаса і багатьох інших соціологів.

На рубежі віків концептуальні аспекти досліджуваної проблеми досить продуктивно розглядалися загальнотеоретичному плані (Н.Н. Візітей, В.А. Пономарчук, В.І. Столяров та ін.), в теоретичних і прикладних дослідженнях по проблемах організації і управління спортом і фізичною культурою (В.У. Агеев, Н.Н. Бугров, Я.Р. Вількін, К.В. Воронова, С.Є. Воронін, В.І. Жолдак, В.Г. Камалетдінов, С.А. Кореневський, В.В. Кузін, І.І. Переверзін,

В.Д. Чепік, Б.Г. Фадеев та ін.) і по економічних і правових проблемах розвитку фізичної культури і спорту (Л.В. Арістова, П.А. Вінограду, А.Н. Єфіменко, Г.Р. Гостев, С.І. Гуськов, В.Н. Уваров, Т.В. Холщевнікова та ін.).

Проблема професійного спорту знайшла своє віддзеркалення в роботах педагогів, психологів, філософів, культурологів, соціологів. У сучасних умовах глобалізації громадських процесів вивчення сфери фізичної культури і спорту набуває не лише теоретичного, але і практичного значення. Вагомий внесок в розробку цієї проблематики внесли зарубіжні автори: Р. Бойл, Ф. Козенс, П. Макінтош, А. Натан, Г. Ріссі, Ф. Стампф та ін.; серед авторів можна також назвати М.П. Безрукова, О.А. Мільштейна, М.Л. Мітрофанова, Н.И. Пономарьова, А.Л. Попова, А.Ц. Пупи, Ю.А. Фоміна та ін.

Як соціальний феномен фізична культура і спорт розглядається в дослідницьких роботах сучасних педагогів, філософів, культурологів, соціологів, психологів. Значна увага приділяється вивченню питань історії розвитку спорту (Г. Дигель, А.В. Починіш, Д. Лещ, Л.П. Матвеев, І. Еліас та ін.). Вивченню професійної діяльності спортсменів (Є.Н. Гогунов, Є.П. Льїн, Г. Е. Леєвік, І.І. Переверзін, А.В. Суслів, В.А. Шеголев та ін.).

У роботах В. Б. Барабанова, К.А. Бадрак, О.М. Шовків, Е.А. Литинської та ін., відбиті проблеми девіації в сучасному спорті. Дослідженнями спорту як культурного явища займалися: Д.Ш. Богданова, И.М. Биховська, А.Г. Єгоров, М.М. Орешкін, О.М. Румянцева, М.Я. Сараф, В.І. Столяров та ін.

Дослідження сфери фізичної культури і спорту ведуться на міждисциплінарному рівні, проте, робіт, що мають комплексний, узагальнювальний характер в соціологічному аспекті не багато.

Таким чином метою статті здійснити концептуалізацію фізичної культури і спорту у міждисциплінарному вимірі

Для досягнення цієї мети в статті намічено рішення наступних завдань:

1) проаналізувати поняття «культура» «фізична культура»;

2) виявити семантичне наповнення понять: «спорт», «сфера фізичної культури і спорту».

Дослідження фізичної культури і спорту як сфери громадського життя слід здійснювати виходячи з міждисциплінарного підходу та з аналізу родових понять «культура» «фізична культура», «спорт», «сфера фізичної культури і спорту».

Існує безліч визначень культури великою мірою викликано різноманіттям її розуміння в онтологічному, функціональному, структурному та інших аспектах. За минулі півстоліття число використуваних в науковій літературі визначень виросло в кілька разів. Як правило, культура трактується:

- як особлива модальність людського існування, що надає йому власне людські риси;
- соціально-функціональна система, яка регулює людські взаємодії;
- система еталонних цінностей, що демонструє зразки рекомендованого соціальної поведінки і світорозуміння;
- програма нормативного та ритуалізованого поведінки людини, що забезпечує соціальний порядок в суспільстві;
- якість будь-якої людської діяльності, виражене в її ексклюзивній продукції;
- особлива галузь діяльності, що займається символічним виробництвом, а також її продукція;
- традиційні форми соціальної активності, концентруючи історичний соціальний досвід народу;
- пам'ять про минуле, матеріалізована в ідеологічно значущих пам'ятках;
- дозвілля населення, що має організовані і соціально прийнятні форми, і т. д. [2, с. 32].

Таке різноманіття розуміння культури (кожне з яких емпірично і логічно виправдано і має повне право на існування) обумовлене надзвичайним різноманіттям соціальних функцій культури, перераховувати які можна нескінченно. Культура зачіпає усе, що тим або іншим чином пов'язано з колективним характером людської життєдіяльності, соціальною взаємодією людей і комунікацією між ними. Культура – це задана від природи програма поведінки людини [16, с. 61-71], що забезпечує групові форми його існування.

Фізична культура сьогодні є одним із визначальних чинників суспільного життя світової спільноти, важливим елементом освіти, виховання, охорони здоров'я, військової справи, професійно-прикладної підготовки, соціальної сфери, політики, економіки, мистецтва й т. ін.

Фізична культура – «якісне, системне і динамічне утворення особи, що визначає її освіченість, фізичну підготовленість і досконалість, відбиту у видах і формах активної фізкультурно-спортивної діяльності, здоровому стилі життя» [19, с. 58-60].

Фізична культура – «частина загальної людської культури, тобто сукупність досягнень суспільства в створенні і використанні засобів фізичного вдосконалення людини». Термін «фізична культура» переважно більшістю авторів надається через родове поняття «культура». Визначення «культура» багатомірне, як і підходи до її аналізу. Серед них предметний, ціннісний, соціонормативний, символічний, текстовий, діяльнісний, гносеологічний, гуманістичний, соціологічний, технологічний, ігровий, комунікативний, соціально-генетичний, системно-функціональний підходи, які дозволяють комплексно зрозуміти суть культури і глибоко розглядаються в культурології. У усій різноманітності підходів підкреслюються наступні загальні характеристики культури: це тільки світу людей властивий спосіб (практика) оволодіння і перетворення реальної дійсності, який проявляється, закріплюється і розвивається в різноманітті форм самоствердження людини над природою, що оточує і своєю власною. В цьому зв'язку фізична культура має діяльнісний і технологічний характер. В зв'язку з цим якнайповніше культуру представляють у вигляді суспільно виробленого способу людської діяльності,

спрямованого на перетворення природи, людини, соціуму і закріпленого у відповідних матеріально-речових, логіко-понятійних, знаково-символічних, ціннісно-орієнтаційних засобах» [8, с.18-26].

Отже, термін «фізична культура» характеризує поняття як частину (різновид) культури взагалі. Початковий зміст поняття «культура» (з латинської мови означало «обробіток») нині значно розширилося. У загальноживаному значенні вона включає в себе певні особисті риси, форми, стиль поведінки й діяльності окремої особи або спільноти, тобто різноманітні форми суспільного життя з одного боку, та результати діяльності з іншого. Тому до поняття «культура» в широкому розумінні слова входять такі складові як мистецтво, наука, ідеологія, фізична культура, а також результати діяльності людини у цих сферах. Культуру умовно поділяють на матеріальну і духовну.

При схожості поглядів учених на розуміння фізичної культури, в її визначенні вкладають самий різний сенс. Перша група авторів розглядає її в якості діяльності по створенню сукупності специфічних результатів фізичного і духовного перетворення людини [3; 11; 7, с. 8-10; 20, с. 72-77]. Друга їх група представляє фізичну культуру як вид культури і специфічний результат людської діяльності, засіб і спосіб фізичного вдосконалення людей для виконання ними своїх обов'язків в суспільстві. Третя група авторів розглядає її як певне відношення до власного тіла, свідому і активну турботу про свій розвиток, спритність і здоров'я, уміння організувати і провести вільний час з максимальною користю для фізичного і психічного здоров'я. Четверта група авторів – як комплекс форм суспільної свідомості, які роблять можливою і зміцнюють інтеграцію знань, поведінки і його результатів, що утворюють базис для гармонійного розвитку особистості на основі психічного і фізичного здоров'я [13; 6, с. 10-12; 20, с. 72-77]. Фізична культура – складова частина культури, пов'язана з системою фізичного виховання, організації спорту, спеціальних наукових дослідів, технічних засобів, потрібних для фізичного виховання і спорту, суспільного та особистої гігієни, раціональної організації активного відпочинку тощо.

Фізична культура є важливим засобом підвищення соціальної і трудової активності людей, задоволення їх моральних, естетичних та творчих запитів, життєво важливої потреби в взаємному спілкуванні, розвитку дружніх стосунків між народами і зміцнення миру. У різноманітті підходів до розуміння фізичної культури незмінно виділяються наступні її характеристики: вона є соціальним явищем і складною організованою соціальною системою, а відправним моментом її розуміння як соціального явища виступає генетичний зв'язок з культурою суспільства.

Таким чином фізична культура включає в себе соціокультурний (оскільки є частиною культури), діяльнісний аспект (тому що вона розглядається як невід'ємна від особистості активність) та технологічний аспекти (має на меті створення реальних умов для раціонального розвитку запитів пов'язаних з фізичною культурою і схильностей кожної людини, найбільш повного і всебічного їх задоволення). Вищезазначене дає змогу дати наступне визначення фізичної культури – суспільно вироблений спосіб людської діяльності, комплекс форм суспільної свідомості, спрямований на оволодіння і перетворення природи, людини, соціуму, які роблять можливою і зміцнюють інтеграцію знань, поведінки і його результатів і закріплених у відповідних матеріально-речових, логіко-понятійних, знаково-символічних,

цінісно-орієнтаційних засобах. Фізична культура вкладає в себе певні особисті риси, форми, стиль поведінки й діяльності окремої особи або спільноти, тобто різноманітні форми суспільного життя з одного боку, та результати діяльності з іншого. Фізична культура є важливим засобом підвищення соціальної і трудової активності людей, задоволення їх моральних, естетичних та творчих запитів, життєво важливої потреби взаємного спілкування, розвитку дружніх стосунків між народами і зміцнення миру.

У життя кожної людини і суспільства є місце спорту і фізичній культурі. Оскільки спорт є категорією міждисциплінарного знання, потрібне дослідження цього терміну з позицій кожної окремо взятої предметної галузі.

В цьому зв'язку концептуалізація категорії спорт можлива через наступні підходи: «Соціокультурна динаміка» П. А. Сорокіна, «Культура і несвідомий початок людини» З. Фрейда, «Культура як сукупність знакових систем» До. Леві-Стросса, «Ігрова культура» Й. Хейзинга, що виразно показують нерозривний зв'язок, культури і спорту.

Спорт спрямований на виконання значущих для суспільства функцій :

1) в теорії «Соціокультурної динаміки» П.А. Сорокіна, спорт виступає показником соціокультурних, економічних, політичних змін в розвитку суспільства, упродовж багатьох тисячоліть.

2) в теорії «Культури і несвідомого початку людини» З. Фрейда спорт, будучи вираженням культури, допомагає людині (спортсменові) використовувати сексуально-біологічну енергію не по прямому призначенню, а направити її на творчу, суспільно-корисну діяльність. Спорт виконує функції соціалізації, виховання адаптації спортсмена до життя «після спорту», сприяють формуванню соціальних і особових якостей. На думку Щеголева В. А., Яценко Л.Г. «спорт є однією з найдоступніших і популярніших форм активного відпочинку, розваги і організації дозвілля, джерелом позитивних емоцій» [21].

3) в теорії «Культура як сукупність знакових систем» К. Леві-Стросса, спорт представлений у вигляді деякої структури (форми) культури що несвідомо направляє людину (спортсмена) на реалізацію соціальної і культурної діяльності. Тут спорт виконує міжособову, інтегруючу соціальну функцію. Спорт сприяє зміцненню світу і дружби на Землі між людьми.

4) в теорії «Ігрова культура» Й. Хейзинга, спорт виступає як видовище ігрове «видовище», де спортсмени, змагаюся фізично, морально, духовно – «грають» між собою, доставляючи і собі і глядачам колосальне задоволення. Тут спорт виконує змагальну і видовищну функції. Простеживши історію становлення і розвитку поняття спорту, стає очевидним, що це поняття є стержневим для ряду міждисциплінарних наук, що мають в якості свого предмета дослідження аналізу «культура – спорт – особа». Відповідно, спорт є невід'ємною частиною культури, що впливає безпосередньо або опосередковано на особу і формуючи у неї певну модель поведінки. Причому в соціологічних і психологічних аспектах процес дослідження спорту наповнений власною специфікою. Розглядаючи поняття спорту на міждисциплінарному рівні, слід відмітити ряд ключових моментів : спорт впливає на формування особи спортсмена, його життєвих установок, а також на ціннісні аспекти діяльності спортсмена, у тому числі професійної діяльності.

Соціальна сутність спорту досліджувалась в соціологічному дискурсі у наступних аспектах:

– як форма споживання вищих верств суспільства, які за його допомогою підкреслювали свій соці-

альний статус (Т. Веблен) [5]. Т. Веблен звертається до проблем спорту в контексті соціальних завдань освіти і виховання особистості та соціальних відносин у цілому. Виділяючи в спорті такі риси, як «грабіжницький темперамент», жорстокість і схожість з «подвигом» аристократів у боротьбі зі своїми супротивниками, дослідник розглядає його як «тінь ворожого боротьби» («грабіжницьку змагальність») з використанням майстерності, хитрості, софістики, фантазії та уяви.

– як раціоналізація (М. Вебер). Положення, розроблені М. Вебером, надають теоретичну основу для пояснення технологічних перетворень і бюрократизації спорту, вони дозволяють розглядати його в категоріях економічних відносин [4, с. 61–135].

– як система А. Кьох розуміє спорт як ціннісну систему [9, с. 12–19.] На думку П.Бурдье, «щоб соціологія спорту могла існувати, насамперед потрібно зауважити, що слід аналізувати не окремий вид спорту у відриві від сукупності спортивних практик, а простір усіх видів спорту як систему, кожен елемент якої має різне значення. Інакше кажучи, щоб зрозуміти будь-який вид спорту, потрібно визначити позицію, яку він займає у просторі всіх видів спорту» [1, с. 257–275.]

– як діяльність (Х. Ортега-і-Гассет, Й. Гейзінг, К. Ясперс) . Ігрова діяльність, на думку Х. Ортега-і-Гассета, має для людини сутнісне значення, бо в її безцільності споконвічна життєва активність проявляється органічно й невимушено, набуваючи творчих форм. [14, с.137–152.]. Й. Гейзінг розуміє спорт як одну із форм ігрової діяльності й вважає, що в міру того, як спорт втрачає чистоту гри, він перестає бути фундаментальним компонентом культури та відходить на її периферію. Властивим для Й. Гейзінга є ототожнення гри з порядком. При цьому гра виступає як важливий соціальний інструмент підтримки дисципліни в колективі та суспільстві [18]. Спорт як масове явище розглядається К. Ясперсом як діяльність, зорганізована у вигляді обов'язкової гри, що є підпорядкованою певним правилам. Такий спорт спрямований на те, «щоб відвести в іншу сферу інстинкти, які можуть стати небезпечними для апарату. Заповнюючи вільний час, спорт слугує заспокоєнню мас» [23]

– як суспільно-інтегративна функція (Т. Парсонс, К. Стівенсон). Т.Парсонс, К. Стівенсон спорт розуміють «як інституціоналізований механізм, що виконує суспільно-інтегративну функцію; це відбувається через механізми, які були позначені як суспільні функції спорту [15; 17, с. 58–65],

– як джерело конфлікту (Г. Люшен та С. Гульденпфенінг).

Г. Люшен вважає спорт джерелом соціальних конфліктів, оскільки він за своєю природою містить конфлікт, що веде до «руйнування і насильства». Ця позиція приводить автора до положення про те, що «потенційно в спорті існує насильство» На думку С. Гульденпфенінга, спорт – це певне змагання, а звідси, і конфлікт. І хоча цей конфлікт має специфічні особливості, він є «штучно сконструйованим і символізованим конфліктом» [25, с.137 ; 24].

– як фігурації (Н. Еліас, Дж. Магуайр). Вони розглядали спорт через фігурації – це соціальні процеси і структури, ланцюжки взаємозв'язків, в яких люди взаємодіють один з одним [22, с. 41–62, 26]

– як символічний світ (Г. Ленк). На думку вченого, спорт – це символічний світ, опосередкований мовою жестів. Символізм і символічна мова спорту стають суттєвими елементами повсякденного життя, взаємних відносин між сторонами, що суперничають, – окремими особами або групами [10, с. 112–125].

– як інтеракція (Дж. Масіоніс). Розглядаючи спорт як інтеракцію, Дж. Масіоніс відзначає, що «на мікrorівні спортивна подія є складною драмою, що розвивається під час безпосереднього спілкування людей. ... Озброєні парадигмою символічного інтеракціонізму, ми схильні розглядати спорт не скільки як систему, скільки як безперервний процес» [12, с. 49].

– як віртуальна реальність (М. Фуко, Ж. Лакан, Ж.-Ф. Ліотаа, Ж. Бодрійяр, Ж. Дерріда) [12].

Розмаїття підходів до вивчення соціальної сутності спорту, що здійснюється на соціологічному теоретико-методологічному підґрунті, з одного боку, свідчить про неможливість подолати протиріччя між мікро- та макросоціологічними теоріями, між прибічниками теорії структур та теорії дії, а з іншого – дозволяє розглядати спорт як складний багатоаспектний феномен сучасності, що має стосунок майже до всіх сфер суспільного життя та виявляється на різних його рівнях.

Оскільки спорт є частиною фізичної культури, то ми будемо екстраполювати отримані висновки не тільки на спорт, але і на фізичну культуру.

Таким чином фізична культура і спорт – соціальний феномен для якого характерні такі специфічні соціокультурні риси: цілеспрямована діяльність, яка включена в систему громадських стосунків і сенсів, виступає об'єктом громадського і особово-групового інтересу, отже, існує в певній громадській формі; йому властива певна організація і управління комплексом видів діяльності, наявність певних груп професіоналів, що забезпечують рішення завдань відтворення і виробництва у сфері фізичного і духовного перетворення особи; ці види діяльності і створювані ними матеріальні і духовні цінності громадського розподілу праці не мають самостійного існування, вони пов'язані, нероздільні.

Як і будь-яка сфера суспільного життя суспільства сфера фізичної культури і спорту – конкретна сукупність стабільних взаємин між соціальними суб'єктами. Сфера фізичної культури і спорту являє собою значні, стійкі, умовно самостійні підсистеми діяльності особи.

Для пояснення зростаючого значення процесу символізування в структурі різних видів соціальних практик, у тому числі і у сфері фізичної культури і спорту, важливим є використання концепції «символічного капіталу» П. Бурдьє, який відмічав, що знакові символічні атрибути спортивної діяльності затребувані в політичній практиці, в соціально-художніх образах, а так само при формуванні «символічного маркера» соціального статусу індивіда. На наш погляд, у цьому контексті важливо звернути увагу на думку П. Бурдьє щодо соціального простору: «Соціальний простір сконструйовано так, що агенти, які займають схожі або сусідні позиції, перебувають у схожих умовах, підпорядковуються подібним умовностям і мають усі шанси на подібні диспозиції та інтереси, а отже, проводити подібні практики» [1, с. 188–189]. Відповідно, процеси, пов'язані з проявами певної соціальної активності у сфері фізичної культури та спорту, зумовлюють формування певного специфічного соціального простору. При цьому очевидно, що, відповідно до логіки П. Бурдьє, ця соціальна сфера поєднуватиме два взаємопов'язані, але не тотожні соціальні простори – простір фізичної культури та простір спорту.

Сфера фізичної культури і спорту включає в себе:

– конкретні види діяльності людини (наприклад, суб'єктів фізичної культури і спорту);

– соціальні інститути (такі, як спорт, фізична культура);

– відносини, які сформувалися між людьми (то є взаємозв'язки, що утворилися в процесі взаємодії людей, наприклад відносини соціального обміну і розподілу).

У сфері фізичної культури і спорту людина проявляється в трьох аспектах:

– пізнає попередній історичний досвід (вивчає літературу, мистецтво, техніку);

– виступає як носій культурних цінностей;

– сама створює, формує культурні цінності, які стають базою подальшого розвитку культури.

Сфера фізичної культури і спорту – сфера суспільної діяльності, націлена на збереження і поліпшення здоров'я, формування психофізичних можливостей людини в процесі усвідомленої рухової активності. Це частина культури, яка являє собою сукупність цінностей і знання, які створені і застосовуються суспільством з метою фізіологічного і інтелектуального становлення можливостей людини, поліпшення його рухової активності і формування здорового способу життя, суспільне звикання маршруту фізіологічне навчання, фізіологічна підготовка і фізіологічне становлення

Таким чином соціологічна концепція сфери фізичної культури і спорту виходячи з рівнів соціологічного знання має триадну структуру:

– на мікrorівні – це сукупність функціональних зв'язків між окремими особами, об'єднаними усвідомленням необхідності свого фізичного і духовного перетворення за допомогою фізичних вправ на основі розуміння і оцінки їх властивостей в справі задоволення біологічних і соціальних потреб. Мікроструктура фізичної культури і спорту утворює і включає ряд базових, засадничих її елементів. До них відносяться: особа, соціальні групи, їх соціальні ролі і статуси, що утворюють стійке ціннісно-позитивне відношення до фізичних вправ і різних форм їх самоорганізації.

– на мезорівні – як сукупність соціальних спільнот, що спеціально організуються для цілеспрямованого об'єднання осіб і соціальних груп її мікроструктури з метою забезпечення усіх видів потреб особи і суспільства у фізичному і духовному вдосконаленні за допомогою фізичних вправ. Ці соціальні спільноти можна представити у формі середніх соціальних груп і пов'язаних з ними спеціальних організацій і установ. Середні соціальні групи і форми їх організації слід розглядати як соціальні інститути фізичної культури і спорту.

– на макrorівні – як сукупність підсистем: загальнорозвиваючої (базової), оздоровчої, виробничої, військово-прикладної, змагальної (спортивна), матеріально-фінансової, наукової (науково-методичної), медичної, рекреативно-видовищної.

У якості перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку можна визначити наступне: проаналізувати сферу фізичної культури та спорту як соціальну систему, розкрити сутність фізичної культури та спорту в інституціональному вимірі.

Список літератури:

1. Бурдьє П. Начала : сб. : пер. с фр. / Пьер Бурдьє. – М. : Socio-Logos : Фирма «Адапт», 1994. – 287 с.
2. Быховская И. М. Культурология в системе социальное-гуманитарного знания / И. М. Быховская // Основы культурологии: учеб. пособие для вузов / под ред. И. М. Быховской. – М.: Едиториал УРСС, 2005. – 634 с.
3. Быховская И. М. Человеческая телесность в социокультурном измерении: традиции и современность / И.М. Быховская. М.: ГЦОЛИФК, ОС РАН, 1993. – 179 с.

4. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма / М. Вебер // Избранные произведения : пер. с нем. – М. : Прогресс, 1990. – С. 61–135.
5. Веблен Т. Теория праздного класса / Т. Веблен. – М. : Прогресс, 1984. – 256 с.
6. Выдрин В. М. Методические проблемы теории физической культуры / В. М. Выдрин // Теория и практика физической культуры. – 1984. – № 6. – С. 10-12.
7. Евсеев С. П. Становление адаптивной физической культуры России / С. П. Евсеев // Теория и практика физической культуры. М., 2006. – № 10. – С. 8-10.
8. Загороднюк В.П. Целесообразность культуры и смысл человеческого бытия // Филос. и социол. мысль. – 1992. – № 9. – С. 18-26.
9. Кёх А. Пагубна ли зависимость между спортом и политикой? // Проблемы международного спортивного движения: тематич. подборка / А. Кёх. – М. : ВНИИФК, 1981. – № 4. – С. 12–19.
10. Ленк Х. Отчуждение и манипуляция личностью спортсмена / Х. Ленк // Спорт и образ жизни : сб. ст. / сост. В. И. Столяров, З. Кравчик. – М. : Физкультура и спорт, 1979. – С. 112 – 125.
11. Лубышева Л. И. Концепции формирования физической культуры человека / Л. И. Лубышева. М.: ГЦОЛИФК, 1992. – 123 с.
12. Масионис Дж. Социология / Дж. Масионис. – СПб. : Питер, 2004. – 752 с.
13. Матвеев Л. П. Теория и методика физической культуры / Л. П. Матвеев: учебник для спец. физ. уч. завед. М.: РГАФК, 2002. – 176 с.
14. Ортега-и-Гассет Х. О спортивно-праздничном чувстве жизни / Х. Ортега-и-Гассет // Филос. науки. – 1991. – № 2. – С. 137–152.
15. Система современных обществ/Пер. с англ. Л.А. Седова и А.Д. Ковалева. Под ред. М.С. Ковалевой. — М.: Аспект Пресс, 1998. – 270 с.
16. Степин В. С. Культура / В. С. Степин // Вопр. философии. – 1999. – № 8.- С. 61-71
17. Стивенсон К. Л. Спорт как современный социальный феномен: функциональный подход / К. Л. Стивенсон // Спорт и образ жизни : сб. статей / сост. В.И. Столяров, З. Кравчик. – М. : ФиС, 1979. – С. 58–65.
18. Хейзинга Й. Homo ludens : ст. по истории культуры / Й. Хейзинга. – М. : Прогресс, 1997. – 414 с.
20. Холодов Ж.К., Кузнецов В.С. Теория и методика физического воспитания и спорта. М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 480 с.
21. Чермит, К. Д. Формирование базовой физической культуры как ресурса сохранения здоровья участников образовательного процесса / К. Д. Чермит, Н. А. Цеева // Здоровьесберегающее образование. Научно-практический журнал. – 2010. – №1. – С. 72-77.
22. Щеголев В.А., Яценко Л.Г. Спорт. Индивидуальный выбор видов спорта или систем физических упражнений. Режим доступа: <http://www.unibassein.ru/trener/kurs/t8.htm>
23. Элиас Н. Генезис спорта как социологическая проблема / Н. Элиас // Логос. – 2006. – № 3 (54). – С. 41–62.
24. Ясперс К. Смысл и назначение истории : пер. с нем. / К. Ясперс. – М. : Политиздат, 1991. – 527 с.
25. Guldenpfennig S. Internationale Sportbeziehungen zwischen Entspannung und Konfrontation: Der Testfall 1980 / S. Guldenpfennig. – Koln : Pahl-Rugenstein Verlag, 1981. – 92 S.
26. Luschen G. Hadbook of Social Science of Sport / G. Luschen and G. Sage. – Champaign : Human Kinetics Publishers, 1981. – 298 p., (с.137)
27. Maguire J. Global Sport: Identities, Societies, Civilizations / J. Maguire. – Cambridge : Polity Press, 1999. – 239 p.

Власова Н.Ф.

Классический частный университет

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА В МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОМ ИЗМЕРЕНИИ

Аннотация

Социологическая концепция сферы физической культуры и спорта исходя из уровней социологического знания имеет триадную структуру. На микроуровне – это совокупность функциональных связей между отдельными лицами, объединенными осознанием необходимости своего физического и духовного преобразования с помощью физических упражнений на основе понимания и оценки их свойств в деле удовлетворения биологических и социальных потребностей. На мезоуровне – как совокупность социальных общностей, специально организуются для целенаправленного объединения лиц и социальных групп ее микроструктуры с целью обеспечения всех видов потребностей личности и общества в физическом и духовном совершенствовании с помощью физических упражнений. Эти социальные общности можно представить в форме средних социальных групп и связанных с ними специальных организаций и учреждений. Средние социальные группы и формы их организации следует рассматривать как социальные институты физической культуры и спорта. На макроуровне – как совокупность подсистем: общеобразовательные (базовые), оздоровительные, производственные, военно-прикладные, соревновательные (спортивные), материально-финансовой, научной (научно-методической), медицинской, рекреативно-зрелищной.

Ключевые слова: культура, физическая культура, спорт, сфера физической культуры и спорта.

Vlasova N.F.
Classic Private University

CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF THE STUDY OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS IN AN INTERDISCIPLINARY DIMENSION

Summary

Sociological conception of sphere of physical culture and sport coming from the levels of sociological knowledge has a triadic structure. On a microlevel is the aggregate of functional connections between separate persons, incorporated by realization of necessity of the physical and spiritual transforming by means of physical exercises on the basis of understanding and estimation of their properties on business of satisfaction of biological and social necessities. On mesolevel – as an aggregate of social communities, specially get organized for the purposeful association of persons and task forces of her microstructure with the purpose of providing of all types of necessities of personality and society in physical and spiritual perfection by means of physical exercises. These social communities can be presented in form middle task forces and special organizations and establishments related to them. Middle task forces and forms of their organization it is necessary to examine as social institutes of physical culture and sport. On a macrolevel – as an aggregate of subsystems: general developing (base), health, productive, military-applied, competition (sporting), materially-financial, scientific (scientifically-methodical), medical, recreational and entertaining.

Keywords: culture, physical culture, sport, sphere of physical culture and sports.

УДК 37.017.93

СТРУКТУРА ЦІННІСНОЇ СВІДОМОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ (НА ПРИКЛАДІ ПРЕДСТАВНИКІВ ХРИСТІЯНСЬКИХ КОНФЕСІЙ)

Матюхін Д.А.

Класичний приватний університет

В статті актуалізується проблема структурних і змістових особливостей ціннісної свідомості молоді, представників православних християнських конфесій. Розглядаючи ціннісну свідомість як систему ціннісних уявлень (ціннісних орієнтацій, ціннісних стереотипів, ціннісних ідеалів), в статті проаналізовано феноменологічну представленість цінностей в груповій свідомості сучасної молоді. Визначено, що термінальні цінності молоді відображають смислові установки особистості, цінності-цілі, і пов'язані насамперед із загальнолюдськими і християнськими цінностями добра, любові, пізнання, добробуту, щастя тощо. Інструментальні цінності молоді відображають традиційні цінності українського суспільства морально-етичної спрямованості, оптимістичного світосприйняття та позитивного емоційного ставлення до навколишнього світу.

Ключові слова: цінності, ціннісна свідомість, ціннісні орієнтації, ціннісні стереотипи, ціннісні ідеали.

Постановка проблеми. Сучасна українська дійсність характеризується станом невизначеності не тільки в сфері соціального життя, але й також в духовних, життєвих орієнтирах людини, в її пошуках сенсу життя. Молодь як найбільш чутлива до стану екзистенційної невизначеності виступає тією соціальною групою, яка буде носієм соціокультурного і духовного потенціалу українського суспільства. В українських реаліях особливе значення має наукове вивчення християнських цінностей, оскільки саме християнство історично було і залишається основною формою релігії українців, і саме християнські цінності є одним з найважливіших факторів, що впливають на формування й розвиток національної культури, політики, освіти та інших сфер суспільного та духовного життя. Особливого значення набуває вивчення структури ціннісної свідомості сучасної української молоді, яка визнає свою приналежність до християнства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивчення ціннісної проблематики зробили вітчизняні і зарубіжні науковці. Зокрема сутність та проблеми походження цінностей, їх класифікацію та систематизацію досліджували С. Аваліані, В. Андрущенко, І. Бичко, Н. Бондаренко,

В. Блюмкін, В. Василенко, В. Гнатенко, Г. Заїченко, М. Каган, П. Кравченко, Д. Леонт'єв, О. Ручка та ін. Важливе значення мають розробки вітчизняних і зарубіжних учених, що присвячені сутності духовних цінностей, зокрема, С. Анісімова, В. Бакірова, М. Головатого, С. Гончаренка, О. Дробницького, А. Здавomisлова, Ю. Сурміна та ін. Дослідженням ціннісно-смислової сфери особистості займалися вчені різних напрямків і підходів, серед них слід виділити, таких як: М. Рокіч, Р. Асджіолі, Л. Бінсвангер, М. Босс, Р. Лейнг, А. Маслоу, Ф. Перлз, К. Роджерс, Ж.-П. Сартр, В. Франкл, К.Г. Юнг, І. Ялом, К. Ясперс. Сучасні публікації, які присвячені дослідженню цінностей християнської молоді, пов'язані з одного боку, впровадженням деяких теоретико-методологічних підходів до вивчення цінностей особистості (зокрема, в смисловому аспекті – Д. Леонт'єв, О. Сірий, С. Головаха та інші), з другого боку, враховуючи трансформаційні та глобалізаційні процеси в українському суспільстві (Н. Лапін, Н. Паніна, М. Вієвська, Л. Підлісна та багато інших).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальною науковою проблемою є визначення структури ціннісної свідомості саме віруючої молоді, що дозволить виділити можливість